

NYERGES ANDRÁS

és VISZÁLYUNK
SZÍNÜNK

Írások
magyar
írókról

KRONOSZ KIADÓ

Nyerges András

Színünk és viszályunk

NYERGES ANDRÁS

SZÍNÜNK
és
VISZÁLYUNK

Írások magyar írókról

Kronosz Kiadó
Pécs, 2016

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2016-ban megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6048-06-6

© Nyerges András

© Kronosz Kiadó

ELŐSZÓ HELYETT SZABADKOZÁS

Írások magyar írókról – mondja e könyv alcíme. Indokolt némi megszorítás: mindig azokról írtam, akikkel kapcsolatban különösen izgatott valami, s ez nem feltétlenül az író fő műve, műveinek összessége, vagy életrajza volt. Ami az alkotók megközelítésében leginkább közös, az a politikai-ideológiai körülmények, illetve az ezekhez igazodó, vagy ezekkel szembeszegülő magatartásuk firtatása. Ennek legfőbb oka az, hogy a legvaskosabb, s engem személy szerint legjobban ingerlő hazugságok épp ezzel kapcsolatosak. A rendszerváltást követő évtizedek túlságosan is átpolitizált közegében számomra az vált magától értetődővé, hogy a figyelmemet erre összpontosítsam. „Hőseim” koronként változó recepcióját úgy fogtam fel, mint tükröt, s én az ebben látható képből próbálom kideríteni – mit is? Többnyire azt, amiről vagy hallgatni szokás, vagy elmismásolni a tényeket, egyszóval mellesbeszélni. Irtózom a csontig lerágott közhelyektől. „A teljesség igénye nélkül”-szlogen az én esetemben nem csupán a kifogások elhárítását szolgáló szöveg, hanem őszinte beismerése egyoldalú és számos körülmény által korlátozott képességeimnek. Nem vagyok sem történész, sem vérbeli filológus, csak egy szenvedélyesen kíváncsi tollforgató, akit az a szerencse ért 1989 után, hogy ami amúgy is izgatta, annak végére járni lett egyszersmind a penzuma is.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

(1800)

A KÖLTŐ ÉS A BITORLÓK

Ritkaságszamba megy, hogy egy politikai napilap első oldalon, fejléc alá tördelt vezércikk formájában irodalmi kérdésekkel foglalkozzék. Ha mégis megteszi, arra súlyos oka van: például olyasmit tudott meg, ami az egész társadalomra nézve következményekkel járhat. Az *Új Nemzedék* 1925. június 16-án úgy ítélte meg, hogy merénylet készül Vörösmarty Mihály emléke ellen, s ez éppen ilyesmi. „A nemzeti közvélemény résen van és tiltakozik. Tiltakozik elsősorban Vörösmarty nevében! Ne merjék Vörösmarty nevét bitorolni!” – háborgott a vezércikk. S hogy valójában mi történt? Íme: „Új életre készül támadni a Vörösmarty Akadémia néven megszervezkedett irodalmi társaság, amely a Károlyi-forradalom idején alakult meg, s amely rövid szereplés után meg is szűnt, megszüntette saját elveinek végső diadala, a nyílt vörös uralom. Tagjai jórészt felelősek Magyarország páratlan összeomlásáért... E társaságnak már a címe is meggyalázása a nemzet egyik legnagyobb költőjének és legnagyobb patriótájának!”

A lap arra épített, hogy olvasói már nem tudják: a Vörösmarty Akadémia megalapításának tulajdonképpeni előzménye az volt, hogy az Ady-nemzedék legjobbjait a Petőfi Társaság – kompromittáló módon – a tagjai közé akarta emelni. Ennek veszélye szülte meg az akadémia ötletét, és Babits javaslatára választották névadójuknak Vörösmartyt. „Tudni akartuk, mi alakul meg” – írta első gyűlésükről, 1918. december 3-án a *Budapesti Hírlap* – „Egy

olyan irodalmi társaság-e, melyet a magyar irodalom s a haza egyaránt veszélyeztetett szent ügye szólított lelkes, az idők komoly-ságához illő táborba, vagy csak egy újabb klikket toborzott össze az élelmesség, az érvényesülési vágy?” Hogy mi a helyes válasz erre, kiolvasható abból a kevésből is, ami a Vörösmarty Akadémia működéséről ránk maradt. Schöpflin Aladártól tudjuk, hogy az alapítók névsorát „minden politikai szelekciós szempont nélkül” állították össze, így került be Ady mellé Herczeg Ferenc vagy Gárdonyi Géza, illetve Kassák Lajos. De persze tagja volt az akadémiának Kosztolányi, Móricz Zsigmond, Karinthy, Füst Milán, Tóth Árpád, Heltai és Molnár Ferenc is. Molnártól származott egyébként az az indítvány, hogy ki kell adni – mint Babits írta 1925-ben – „egy Magyar Bibliát, mely egy kötetben egyesítse mindazt, amit a magyar szellem legkülönbet alkotott évszázadokon át, s irodalmunknak ezt a standard-kincsesházát olcsón szórni szét, hogy ne hiányozzék egyetlen magyar házból sem...”

Az 1925-ös támadások idején a nemzetietlenségnek ez a bizonyítéka szóba sem került, ehelyett ezt kérdezte a méltatlankodó *Új Nemzedék*: „Hogyan merészeli Vörösmartynak még a nevét is szájára venni egy Molnár-Neumann Ferenc, a lipótvárosi léhaság kövér szatírja?” A vaskos tónus nemigen lephette meg az olvasókat: 1925. június 7-én a *Magyarság* is egész oldalas cikkben leplezte le a tervet, melyről Babitsnak a *Nyugat*-ban közzétett írása révén szerzett tudomást a világ. A *Magyarság* szerzője az „Acherontinus” álnevet használta, de köztudomású volt, hogy e mögött a lexikonokban „finom tollú íróként” emlegetett Dóczy Jenő búvik meg, aki sűrűn publikált a *Nyugat*-ban – egészen 1925 nyaráig. A finom tollú Dóczy stílusa mégsem igen különbözött az *Új Nemzedék* bátor névtelenjének irányától. „Sokat hirdetett álliberalizmusnak sem fog egyebet jelenteni” – állította a Vörösmarty Akadémia íróiról –, „mint a szakmányban disznólkodás szabadságát, a magyar faji lélektől idegen zsidó szellem kultuszát, a zsidó ízlés kiszolgálását!” Dóczy mintha azt folytatta volna, ahogyan 1920 júliusában a Pekár Gyula-féle *Magyar Múzsza* című folyóirat bemutatta a Vörösmarty Akadémia tagjait: „Jöttek a forradalmár

törpék... Ott volt Zsiga bá, a paraszti regény béres nyelvű stilsztája, Mihály, az extanár és mindenek költő, a magyarul nem tudó Szomory, a kommunista Kassák... A tagok jó részének olyan irodalmi múltja volt, hogy hét város versengett volna azért, ne ott születtek volna...” Az 1925-ös támadások természetesen arra sem vethettek ügyet, hogy a Vörösmarty Akadémia céljai között a bolti cégtáblákon hemzsegő idegen szavak jó magyar kifejezésekkel történő helyettesítése is szerepelt, mint ahogy olyan bagatell sem képezett számukra témát, mint amit az akadémiába meghívott írók és költők már 1918 decemberében egyértelműen leszögeztek. Azért kell névadónak éppen Vörösmarty, mert az ő életművében látják „legtökéletesebben megvalósulni a magyarság és a világkultúra harmóniáját”, és úgy érzik, az ő példájával lehet igazán világossá tenni „...az Antant népei előtt, hogy ebben az országban nem egy balkáni félbarbár nép lakik, hanem a magyar kultúra Európa kultúrnívójának kiegészítő része”. Hogy ez a törekvés nemzetellenes, nehéz lett volna bizonyítani – de hát állításai bizonyításával a jobboldali sajtó már akkoriban sem bíbelődött. Inkább azt részletezte, hogy szerinte Babitsék miért éppen 1925 júniusában akarják feltámasztani akadémiájukat. „Ma, a Somogyi–Bacsó ügy tervszerű felkavarása idején már nem félnek a nemzeti közvélemény sújtó kezétől. Azt hiszik, ha már a baloldali radikalizmus arcátlanul offenzívába mehetett a politikába, elérkezett az ideje annak is, hogy a forradalom éneklő madarai se üljenek tovább száraz ágon, hallgató ajakkal... azonban tévednek! A nemzeti közvélemény a körmükre fog nézni és végét fogja vetni a játékaiknak a halhatatlan Vörösmarty nevével!”

A vádak nem voltak épp kézlegyintéssel elintézhetőek. Babitsék akadémiája, írta „Acherentinus”, „A defetizmus melegágya, a nemzetgyilkos októberi forradalom irodalmi fiókja volt!... A halálra, az öngyilkosságra izgattak Vörösmarty nevében!” Dóczy fenyegető célzást eresztett meg arról, hogy Vörösmarty nem csupán „nagy álmodó” volt, de „ébredni is tudott”, azt pedig, hogy az „ébredés” szó mit jelentett 1919-ben és 1920-ban, Babitsék nagyon is jól tudták. A Vörösmarty Akadémiát beha-

rangozó Babits-cikk éppen azokban a napokban jelent meg, amikor Beniczky Ödön volt belügyminisztert letartóztatták, mert leleplezte Horthynak a Somogyi–Bacsó gyilkosságokban játszott valódi szerepét, a vallomását közlő *Újság* című lapot betiltották, a betiltás ellen protestálókat „zsidóbérencnek” titulálva megfenyegették, sőt inzultálták. A szélsőjobboldal utcára vitte tömegeit: a konszolidáció minden kárvallottja, a háttérbe szorult ébredők és egykori különítményesek Horthy melletti rokonszenv-nyilvánítás ürügyén nyíltan próbálták megfélemlíteni azokat, akik az ellenzékiesség bármely, nem fehér árnyalatához tartoztak. Ebben a légkörben vörös uszításnak számított Babits cikkének az a kitétele, hogy a Vörösmarty Akadémiát „eredeti szellemében” akarják új életre kelteni. Máris kapták a „jó tanácsot”: „A Vörösmarty Akadémia nevéből hagyjanak el két szótagot, nevezzék csak pur et simple Vörös Akadémiának!” – kiabálta az *Új Nemzedék*. De már a finom tollú Dóczy se mondott mást: „Ha Babits újra Vörös Akadémiát akar játszani, úgy lássa a következményeket!”

Csoda-e, ha ilyen körülmények közepette másodszer is hamvába kelt a Vörösmarty Akadémia? A jobboldal elégedett lehetett: megóvta az országot a bitorlóktól. Megint egyszer nem jöhetett létre egy olyan irodalmi társulás, amelynek különleges ismertetőjele (Babits 1925-ös cikkét idézve) éppen „e nemzedék elvszerű liberalizmusa” lett volna, „amely kizárja a más nemzedékek értékeivel szemben való elzárkózást és sem konzervatív bátyáinknál, sem dogmatikus programokat gyártó öcséinknél meg nem található...” Tegyük hozzá: nem található ma sem, pedig konzervatív bátyák és dogmatikus programokat gyártó öcsök éppenséggel ma is akadnak. Csak egy Vörösmarty Akadémia-szerű irodalmi társulásnak nincs (hagyomány híján) se híre, se hamva.

„S NEM TUDJA, HOL LAKOTT ITT
VÖRÖSMARTY MIHÁLY”

A Radnóti-versből vett idézet nemcsak a topográfiára vonatkozik (és nemcsak azokra, akik e táj felett „gépen szállva” nem tudják, hol lakott Vörösmarty Mihály). Nemzedékek nőttek és nőnek fel úgy, hogy az iskolában megtanulják a *Szózatot*, a *A vén cigányt*, (a memoriternek kijáró utálattal), de fogalmuk sincs róla, miféle ember írta ezeket a verseket, például küszködött-e megélhetési gondokkal, mit írtak róla a kritikusok, hogyan állt a nőekkel, mivel töltötte a szabadidejét, hogyan szerkesztett lapot – pedig hát egyebek között ilyesmikből derül ki az, hogy hol lakott és hogy lakott itt Vörösmarty Mihály...

Sietve bevallom, diákként mindezt én se tudtam s ez is maradt volna a helyzet, ha a bölcsészkaron, a második évben, amikor épp egy unalmas előadásra vártunk, az előadóterembe hirtelen be nem robban a meghirdetett docenst helyettesítő tanár, aki lendületből ugrott fel a dobogóra, lángoló tekintettel nézett végig rajtunk s hirtelen, mint egy prédikátor a hitviták korából, haragosan ránk förmedt: „Maguk nem tudják, hogy milyen költő volt Vörösmarty!” S mintha az élete múlna a meggyőzésünkön, olyan szenvedélyesen olvasta fel a *Késő vágy*, majd a *Fogytán van napod* című verseket, hogy a teremben tisztán érzékelhető volt a meghökkenés és a megrendülés csöndje. Pándi Pál – mert ő volt ez a tanár – tudta, hogy most kell ütnie a vasat, s ütötte is: további, számunkra ismeretlen Vörösmarty-verseket olvasott fel, az óra végén pedig csibészes fénnel a szemében megint ordított egyet: „Na, ugye?”. Ahogy érkezett, úgy távozott, de csatát nyert: aznap legalább hetven bölcsészt megnyert Vörösmartynak.

Mindezt pedig Lukácsy Sándor Vörösmarty-könyve hívta elő emlékeimből, mert ebben ismertem rá arra a rajongó, hittérítői szenvedélyre, amely annak idején az egyetemi előadás után Vörösmarty olvasóvá tett. Egy kivételes tudású, s egyúttal polemikus beállítottságú tudós mozgósított mindent, amit e kor embereiről,

szellemi és hétköznapi életéről valaha is megtudott, és Lukácsy munkásságának ismerői tudják, hogy ez a 19. század első felének valóságos enciklopédiáját jelenti. Ezt a posztumusz könyvet gyönyörű rögeszme ihlette: ha sikerül meggyőzni a világot, hogy Vörösmarty nem az unalmas klasszikusok, hanem az izgalmas kortársak közé tartozik, a költőnek nyert ügye van. Mostantól nem Lukácsy Sándoron múlik, hogy ez így is legyen. Ő tudatában volt, hogy sem Riedl Frigyes tisztességes, de kissé avított könyve, sem a pártállami kultúrfunkcionáriussá avasztált Tóth Dezső színtelen-szagtalan, még csak pozitivistá adattárként sem használható monográfiája nem képes megfordítani a trendet. Ehhez egy rendhagyó könyv kell, olyan, amelyet még senki más nem hozott össze senki másról. (Pedig egy ilyen minden nagy magyar íróknak dukálna!) Annak ellenére mondom ezt, hogy itt a szerző tollából egyetlen szó sem olvasható, kizárólag Vörösmartyval kapcsolatos dokumentumok. Lukácsy szikrázó elméjét, alkotói jelenlétét a válogatás, a kontrapoztos szerkesztés, a pikáns összehasonlítások, az eszmei, technikai konkordanciák szerepeltetése képviselem. Abban van jelen az ő szarkazmusa, hogy mi kerül mi mellé, és mi módon. Félre nem ismerhető az ő Vörösmarty-imádása, s egyáltalán: véleménye a kor szereplőiről. Nem szerénységéből, de nem is lustaságból mondott le arról, hogy a tényeket saját kommentárjaival és irodalomtörténeti spekulációival fejelje meg. Tudta, hogy mindaz, ami itt olvasható, önmagáért beszél. Konceptiója 99%-ban érvényesül is – kár, hogy a kiadó a fennmaradó egy százalék erejéig nem vált hűtlenné a szerzői intenciókhoz. Néhány dokumentum alól ugyanis (mivel maga is információ volna), hiányzik az idézetek forrásának megjelölése, a keletkezés évszáma, néha a személyek annotációja. Szerencsére azért ettől még végig ámuljuk és bámuljuk a kötetben elénk táruló világot. Számomra például reveláció, hogy a Vörösmarty-drámák fennkölt stílusa például nem eredendő vonása volt e műveknek: „Távozzál el a mindennapi beszédetől” – tanácsolta az ifjúkori drámák egyik olvasója, és mi csak tűnődhetünk, hol tartana ma a magyar dráma, ha Vörösmarty nem fogad szót? „Meglett korú

vagyok és semmi kilátásom” – olvassuk egyik 1825-ös levelében, s még inkább szíven üt akkor, amikor immár a negyvenéves költő mondja egzisztenciális helyzetéről: „Látod, én literátor vagyok s még becsületes gatyamadzagom sincs” – ez tanács egy ifjú költőnek, akit jobb megélhetést biztosító pályára irányítana. 1842-ben Kossuth írja meg a *Pesti Hírlapban*, hogy Vörösmarty „e napokban közel volt ahhoz, hogy nyomtatási költségek miatt bírói foglalás alá kerüljön”. S vajon Bajza levele nem íródhatna-e ma is, legalább ami a társadalmi közegét illeti: „A magyar olvas, de szemmel, de fej nélkül. Olvas, és mellette nem gondol. Izgatni kell, hogy valaminek az olvasása mellett gondolkodjék!” Ám azt, aki képes olvasóit „izgatni”, akkoriban sem nézték jó szemmel – sem a politikai árok túloldalán működő kortársak, sem a hatalom. Utóbbi például rendszeresen figyeltette Vörösmartyt és barátait, amint a Lukácsy által citált rendőri jelentésekből kiderül. Ha megtudjuk, hogy miért, még anakronisztikusabbnak érezzük a dokumentumot: „Az *Athenaeum* című Pesten megjelenő folyóirat szerkesztősége arra törekszik, hogy felszítsa a liberalizmust és a demokratikus felfogást” – mondja az 1837. március 28-i jelentés. Erről persze a megfigyelték és besúgóttak nem tudtak, de azt, hogy az ún. „irodalmi élet”, s főként annak jobboldala mennyire miazmás, folyamatosan érzékelték. Elképesztő gyűjtemény olvasható itt a Vörösmarty-ellenes cikkekből is, és ezek hangja is mintha egészen mai volna: „A mocsok mocsok marad mindég, ha ellenszer nem használtatik. Izlés, studium kell a poétának, hogy a becsúsztott mocskot lássa, tisztogassa ott, ahol kell s készületen lépjen a publikum eleibe – nem úgy, mint Vörösmarty” – értékelte a költészetét bizonyos Papp Ignác. Az *Árpád ébredése* ellen, ki hinné, két évig tartó sajtóhadjárat indult. A *Julius Caesar*-fordításról (az eredeti drámákra tett sanda oldalvágások kíséretében) azt írja az akkori *Századunk* kritikusa: „Szegény nyelvünk semmit sem köszönhet e fordításnak”. Az intolerancia e példáit pompásan ellenpontozzák a Vörösmartyt mint szerkesztőt bemutató levelek. Kazinczynak megírta, beküldött művén szeretne néhány, jótékony hatású javítást eszközölni. De: „oly tisztelője vagyok

akarátjának, hogy az ellen csak egy betűjét sem mozdítom ki helyéből”. Bezzeg vele szemben ilyesmi nem létezett. Nagy verse, *Az emberek*, mint most kiderül, eredetileg eggyel több strófából állt. S hogy ki és miért rövidített rajta? Titok.

Vannak persze kevésbé komor pillanatképei is e kötetnek: Kemény Zsigmond és barátai például gyakran meglátogatják, és mit ad isten, mindig éppen „egy ingben találtuk, pezsgőt készítve”. Toldy Ferenc azt újságolja Bajzának, hogy a költő „szelíd és meglelelkű hypochondrikus”. Kezdet is, vég is úgy áll előttünk e kötet után, mintha vágtalan dokumentumfilmet láttunk volna a költőről. Mennyire más még a tragikus, de alig elképzelhető vég is, ha az az érzékletes kép jut eszünkbe róla, amit a Tóth Lőrincnek szóló, 1854-es levélben olvasunk: „Itt a lelki erő szlop, melyről lepusztult a híd”.

A „FERDINÁNDÓZÁS”

– levél a múltba –

Tisztelt Vörösmarty Mihály, bevallom, van egy bűnös szenvedélyem: megszállottan olvasom különböző korok sajtótermékeit. Legutóbb például a *Magyar Sajtó* című lap („politika, nemzetgazdászati, irodalom és művészet közlönye”) került a kezembe, amely lap 1856. november 18-án, az Ön halálának évfordulóján *V. Ferdinánd királyhoz* című versét közölte, büszkén jelezve, hogy ez az óda „nyomatásban még nem jelent meg”. Ezen – mi tagadás – fennakadtam, hiszen a legautentikusabb forrás, műveinek „kritikai” kiadása szerint a vers először 1857-ben, a Toldy Ferenc által kiadott *Magyar Költészet Kézikönyvében* jelent meg, s amit a tudós filológusok mondanak, azt a magamfajta outsidernek el kell fogadnia, csakhogy (bármily kínos), itt van előttem az újság, amely – ezt Ön, mint költő, nyilván értékeli – ahelyett, hogy belső vagy hátsó oldalain eldugta volna a versét (ha már ilyesmit egyál-

talán közöl), az első oldalra tördelte, minden rendelkezésére álló eszközzel azt sugallva, hogy az adott számnak (II. évfolyam 266.) ez a legfontosabb közleménye. Az Ön ódája a friss „távirati sürgönyök”, a „Politikai napiszemle”, továbbá az „Ausztriai Közbirodalom” című belpolitikai híregyüttes alá került, s még a kétszerte nagyobb betűtípus is azt jelezte, hogy feltétlenül el kell olvasni. Igaz, van a dolognak szépséghibája is: az alcímet nem szó szerint közölték, ahogy Ön papírra vetette, hanem némi változtatással, de ennek a vers politikai aktualitásában rejlett az oka.

Aktualitás – huszonhat évvel a megírás után? Ön 1830-ban megtehetette, hogy Ferdinándot „csak” mint királyt köszöntse – 1856. február 29-én azonban Albrecht főherceg, az ország katonai és politikai kormányzója figyelmeztette a *Magyar Sajtó* szerkesztőit: elég abból, hogy a „császári és királyi” jelzőpárból elspórolják a „császári”-t, ha így folytatják, betiltás lesz a vége. Ezért kellett a titulust kibővítve hozzányúlni az alcímhez: „Őfelsége I. Ferdinánd Császár, mint e néven V. Magyar Királyhoz, azon alkalomra, midőn megkoronáztatása után a koronázási ajándék felét a nemzetnek legkegyesebben visszaadá”. Gondolom, Ön csak álmélkodik rajta s nem érti, hogy lehetett ennek az ártatlan, sőt némelyek szerint már-már aulikus érzelmű versnek 1856-ban rebellis jellegű, aktuálpolitikai jelentése – de arról Ferenc József uralkodásának első évtizede tehet, hogy a Ferdinánddal kapcsolatos illúziók új életre keltek. Benne tudniillik, mint az 1848 decemberében erőszakkal lemondattott uralkodóban, azt a másfajta Habsburgot látták, aki szentesítette az 1848. áprilisi törvényeket, s utólag azt a gesztust is ennek előzményeként értékelték (és mind különlegesebb jelentőséget tulajdonítottak neki), amire az Ön verse emlékeztetett. Ferdinánd tudniillik már a koronázáskor tett valamit, ami sokakban nagy reményeket keltett: a koronázási ajándékot azzal az indoklással ajándékozta vissza, hogy a felét fordítsák az akadémia létrehozására, felét meg „az adózó nép felsegélésére, mellyet a szűk termés következesei netalán a jövő tavaszon nyomorúságba ejthetnek”. (Ebből érthető, miért számított a hatvanas évek elején az Ausztriával kötendő politikai alku egyik lehetsé-

ges tárgyának, hogy a magyarok Ferenc Józsefből nem kérnek, de Ferdinándot régi-új uralkodóként elfogadják).

A „Ferdinándozás” a rebelliskedés enyhe formája lett 1856-ra, s ehhez a *Magyar Sajtó* szerkesztőinek nemcsak az Ön verse jött kapóra, de az a másik (a mai „kis szinesekre” emlékeztető) közlemény is, melyben így esik szó Ferdinándról: „egy a székváros közepén építendő központi pályaudvarnak nagyszerű terve terjesztetett a közmunka minisztérium elé. Ezen pályaudvarba fog térni a négy nagy közlekedési vonal, u.m. a déli állampálya, az éjszakai Ferdinand Császárról, a nyugati Erzsébet Császárnéről nevezett vaspályák és a keleti és délkeleti pályavonalak”. A szerkesztők tudhatták, hogy még ennek is megvan a kockázata, hiszen amikor 1855 novemberében nemcsak az Ön versei német fordításából közöltek egy csokornyit, de részletes beszámolókat is a tüntetéssé vált székesfehérvári, kolozsvári és kecskeméti gyászünnepegekről, Kempen altábornagy értésükre adta: tudja, mire megy ki a Vörösmarty-kultusz (nem a nagy, de halott költőnek szól – szerinte –, hanem a debreceni forradalmi országgyűlés egykori képviselőjének), és ha folytatják, megtorolja rajtuk. S mintha Kempent provokálnák, most a *Magyarországi ügyek* rovatcím alatt, a második oldalon is közöltek egy Önről szóló cikket, amit (véletlenül) egy volt 48-as honvéd, Székely József írt. Nem is lett volna rendőr a rendőr, ha ebben nem szimatol tendenciát. Ráadásul Székely cikke alatt még ott állt a vers beküldőjének levele is: „hosszabb betegségemből labbadozhatván, e tárcza számára Vörösmartynknak Matyasovszky László földbirtokos úr szivességéből nyert s még eddig nyomtatásban meg nem jelent jeles ódáját ide mellékelve közlés végett átteszem. Matyasovszky úr a költőnek ifjukori barátja. E versezetet a költő iratai közül másolta le egy magánlevél tiszta oldalára, s azt mindeddig becsben tartotta, s mint látja ön, kérésemre, közlés végett megküldötte”.

Ez a mondat riasztó távlatokat nyitott előttem. A kritikai kiadás készítői ne böngészték volna végig a korabeli lapokat? Nem látták volna a *Magyar Sajtó*ban közölt változatot, amely a Toldynál olvashatóhoz képest megfontolandó eltéréseket tartalmaz?

A 29. sorban például „ősz Ügek” helyett ott a sokkal valószínűbb „ős Ügek” áll, elvégre Ügek Álmos apja, vagyis ős volt, de hogy őszült-e...? Nem, felelem magamnak, teljesen elképzelhetetlen, hogy a Vörösmarty-életműre szakosodott filológusok hada kézbe sem vette a *Magyar Sajtót*. De akkor az ott lelt anyagot miért hagyta felfedezetlenül? Vagy talán mégse látták? S miért nem? E ponton kezd derengeni, hogy a sajtó iránti megvetés már az Ön korában is divat volt, a hírlapokat például „lapdacsoknak” nevezték, mondván, azok „az üres szóbőség pályaterei”. A stílus ódon, de a tartalma ismerős: ma is van egyfajta „szellemi” elit, amelyik biztosra veszi, hogy újság nem érdemel figyelmet, úgyszincs benne semmi, aminek – például egy Vörösmarty művéhez – bármihez köze volna.

És persze, ha nem olvassák, azt a valamit meg se lelhetik.

